

GIUDITTA
CORDERO-MOSS

INTERNASJONAL
PRIVATRETT
NY OG UTVIDET

2. UTGAVE

UNIVERSITETSFORLAGET

Internasjonal privatrett

Giuditta Cordero-Moss

Internasjonal privatrett

2. utgave

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget 2021

1. utgave 2013

ISBN 978-82-15-05308-0

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslag: Stian Hole

Sats: ottaBOK

Trykk: 07 Media – 07.no

Innbinding: Bokbinderiet Johnsen AS

Boken er satt med: Sabon LT Std 10,5/13

Papir: 90 g Amber Graphic

Forord til 2021-utgaven

Denne boken er en ny og utvidet utgave av boken som kom ut i 2013.

Den første utgaven fremhevet konturene av en moderne tilnærming til internasjonalprivatrettslige spørsmål som var i ferd med å vokse frem. I de påfølgende årene har Høyesterett konsistent bekreftet denne utviklingen. Denne nye utgaven drøfter den nye rettspraksisen og dens betydning for den tradisjonelle tilnærmingen.

Første utgave behandlet spørsmål som oppstår når et formuerettslig forhold har tilknytning til mer enn ett rettssystem. Den nye utgaven drøfter de nye norske og internasjonale kildene på det formuerettslige området, inklusive et forslag til en lov om lovvalg på det formuerettslige området, som jeg skrev på oppdrag fra Justisdepartementet.

I tillegg behandler boken områder som ikke var omfattet i den første utgaven: den internasjonale person-, familie- og arveretten. Også den internasjonale prosessretten er viet større og mer systematisk oppmerksomhet enn i første utgave.

Også under arbeidet med denne utgaven har jeg kunnet trekke veksler på min deltagelse i ulike internasjonale fora, som for eksempel (i tillegg til UNCITRAL, allerede nevnt i forordet til den første utgaven) Groupe européenne de droit international privé (GEDIP), The International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce (ICC) og forhandlinger av Haag-konvensjonen om anerkjennelse og fullbyrdelse av utenlandske dommer i regi av Haagkonferansen for internasjonal privatrett.

Jeg har også hatt stor glede av diskusjoner med studenter, kolleger og advokater om ulike spørsmål som de har ønsket å drøfte med meg. Det er gledelig at interessen for internasjonalprivatrettslige spørsmål har økt betraktelig i de siste årene.

Jeg vil takke Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo for godt arbeidsmiljø og bistand under arbeidet med boken og ellers. Takk også til vitenskapelig assistent Aksel Kolstad, ansatt ved instituttet, som har oppdatert registrene og har gjennomgått språket og fotnotene, og til advokatfullmektig Marcus Cordero-Moss og høyesterettsdommer Erik Thyness, som begge har gitt gode innspill.

Til slutt vil jeg gjerne takke Universitetsforlaget ved forlagsredaktør Neslihan Cin for profesjonelt forlagsarbeid og behagelig samarbeid.

Oslo, april 2021

Giuditta Cordero-Moss

Forord til 2013-utgaven

Denne boken er et resultat av mitt mangfoldige arbeid med internasjonale kommersielle transaksjoner siden midten av 1980-tallet. Som bedriftsadvokat var forhandling og skriving av kontrakter lenge min hovedbeskjeftigelse. Det var derfor kontraktsretten som var den sentrale faglige ramme. Når man beskjeftiger seg med internasjonale kontrakter, oppstår det imidlertid også spørsmål om hvilket lands kontraktsrett som regulerer forholdet, hvor langt partsautonomi kan påvirke dette valget, hvor eventuelle tvister vil bli løst og hvorvidt alt dette blir påvirket av at partene eventuelt har valgt voldgift som tvisteløsningsmekanisme. Ved utforming av kontrakten må det nødvendigvis tas hensyn til disse spørsmål. Etter ca. femten år som bedriftsadvokat hadde jeg utarbeidet en lang liste over (blant annet) internasjonalprivatrettslige spørsmål som den travle kommersielle hverdag ikke ga mulighet til å analysere i særlig dybde. Denne listen har vært utgangspunkt for min forskning i de ca. femten år jeg har vært i academia. Listen suppleres stadig med nye spørsmål som jeg møter når jeg skriver betenkninger og opptrer som voldgiftsdommer.

Listen over spørsmål jeg har møtt i praksis, danner grunnlaget for denne boken. I det praktiske liv er spørsmål om lovvalg, voldgift og komparativ kontraktsrett ofte tett vevet sammen. Det er kunstig å skjelne mellom dem avhengig av hvilken fagdisiplin de tradisjonelt tilhører, og jeg har valgt å behandle spørsmålene slik de oppstår i praksis, ikke slik de er klassifisert i teorien. Bokens struktur og temavalg kan derfor skille seg noe fra de fremstillinger som tar utgangspunkt i en tradisjonell, akademisk fordeling mellom fagdisipliner.

I tillegg til min egen forskning har jeg i arbeidet med boken dratt nytte av to større forskningsprosjekter som jeg gjennom årene har organisert ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo. Det første prosjektet er det så kalte Anglo-prosjektet (2004–2009), finansiert av Forskningsrådet. Prosjektet analyserte en rekke klausuler som typisk forekommer i kommersielle kontraktsmodeller importert fra common law, kartla hva klausulene var ment å oppnå under den opprinnelige bakgrunnsrett, og verifiserte om og i hvilken grad de samme virkningene inntreffer når kontrakten reguleres av norsk rett. Flere master- og phd-avhandlinger ble publisert i rammen av prosjektet (en liste finnes på prosjektets webside http://www.jus.uio.no/ifp/anglo_project/index.html), samt en bok redigert av meg: *Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law*, Cambridge University Press, 2011.

Det andre forskningsprosjektet som denne boken trekker veksler på, er det såkalte APA-prosjektet (Arbitration and Party Autonomy), lansert i 2009 og

fortsatt aktivt. Prosjektet er finansiert av Statoil ASA, Orkla ASA, Advokatfirma Selmer DA, DLA Piper Norway Advokatfirma DA og YARA International ASA og kartlegger partsautonomiens begrensninger i tilknytning til utvalgte kontraktstyper – spesielt med tanke på *ordre public*-reservasjonen i voldgiftsloven. Flere masteravhandlinger er allerede publisert i rammen av prosjektet (en liste finnes på prosjektets webside, <http://www.jus.uio.no/ifp/english/research/projects/choice-of-law/index.html>), samt en bok redigert av meg: *International Commercial Arbitration: Different forms and their features*, Cambridge University Press, 2013.

Jeg har i arbeidet med denne boken også hatt stor glede av min undervisningsvirksomhet, spesielt ved Universitetet i Oslo, men også ved Centre for Energy, Petroleum and Mineral Law and Policy, Dundee, og ved masterprogrammet i International trade law organisert av Universitetet i Torino og ILOs utdannings-senter, samt ved de ulike universiteter og organisasjoner hvor jeg har gjesteforelest. Å forelese tvinger en til å disponere stoffet på en pedagogisk måte, og tilhørernes spørsmål og kommentarer bidrar til å avdekke uklarheter og behov for fordypning. Jeg har håpet at disse erfaringer har bidratt til bokens nytteverdi.

Jeg har også hatt stor glede av å delta i forhandlingene i FN-kommisjonen UNCITRALs arbeidsgruppe om voldgift, hvor jeg har æren av å være delegat for Justisdepartementet. Arbeidet i forbindelse med revisjon av UNCITRALs voldgiftsreglement og innføring av en offentlighetsstandard for investeringsvoldgift har gitt meg uvurderlig innsikt i ulike rettssystemers og organisasjoners interesser og handlemåter.

Jeg vil takke Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo, for godt arbeidsmiljø og bistand under arbeidet med boken og ellers. En spesiell takk retter jeg til phd-stipendiat Marie Nesvik, som jeg har gledet av å være veileder for, for faglig givende og hyggelige samtaler, og for å ha lest store deler av manuset. Takk også til vitenskapelig assistent Tommy Thomsen, ansatt i APA-prosjektet, som har laget registrene og har gjennomgått fotnotene.

Til slutt vil jeg gjerne takke Universitetsforlaget ved forlagsredaktør Emil Hamre for profesjonelt forlagsarbeid og behagelig samarbeid.

Oslo, januar 2013

Giuditta Cordero-Moss

Ordlister

Innenfor den internasjonale privatretten er det vanlig å benytte seg av spesialiserte uttrykk, blant annet latinske uttrykk. Dette kan skape inntrykk av at faget beveger seg på et abstraksjonsnivå som er fremmed for de øvrige rettslige felt.

Den internasjonalprivatrettslige metode skiller seg imidlertid ikke vesentlig fra den alminnelige rettsanvendelsen. Også den internasjonale privatretten, som norsk rett ellers, har generelle regler som på grunnlag av de hensynene som antas å være best for de typetilfellene som reglene dekker, gir løsninger for disse typetilfellene. Den internasjonalprivatrettslige metode kan da beskrives som en innordning av det enkelte tilfelle under regelen (lovvalgs- eller vernetingsregel) som er relevant.

De spesialiserte uttrykkene kan på den ene siden gjøre faget mindre tilgjengelig og gi et misvisende inntrykk av at metoden i for stor grad tar utgangspunkt i begreper. På den annen side gjør begrepene det mulig å uttrykke seg med presisjon og bli forstått likt på tvers av rettssystemene. Det er derfor nyttig å beherske disse uttrykkene, som er internasjonale gjengangere i kodifisering, rettspraksis og litteratur.

Nedenfor følger en kort forklaring av de mest utbredte uttrykkene innenfor den internasjonale privatretten.

Arvestatutt	Den materielle retten som regulerer arverettslige spørsmål. Bakgrunnsretten for arverettslige spørsmål.
<i>Animus remanendi</i>	Intensjonen om å bli varig boende i et bestemt land.
Bakgrunnsrett	Den materielle retten som regulerer et bestemt rettsforhold og skal legges til grunn etter å ha foretatt lovvalget. <i>Lex causæ</i> .
<i>Civil law</i>	Rettsystemet i blant annet Kontinental-Europa, Latin-Amerika, deler av Asia og Afrika. Rettsystemet er utviklet fra romersk rett.
<i>Common law</i>	Rettsystemet i blant annet England, Nord-Amerika, Australia, India og deler av Afrika.
Deliktstatutt	Den materielle retten som regulerer erstatningsrettslige spørsmål. Bakgrunnsretten for erstatningsrettslige spørsmål.
<i>Dépeçage</i>	Når et rettsforhold deles, og delene reguleres av ulike lands rett.

<i>Erga omnes</i>	I motsetning til <i>inter partes</i> : Når en rettighet kan gjøres gjeldende overfor tredjepart.
<i>Favor testamenti</i>	Prinsippet om at man skal velge, blant nærmere angitte alternativer, bakgrunnsretten hvoretter testamentet er gyldig.
<i>Favor validitatis</i>	Prinsippet om at man skal velge, blant nærmere angitte alternativer, bakgrunnsretten hvoretter rettsakten er gyldig.
<i>Forum</i>	Domstol, vernetting.
<i>Forum non conveniens</i>	Et prinsipp som finnes i <i>common law</i> , og som gir domstolen i et land skjønnet til å avvise en sak hvis domstolene i et annet land anses som bedre egnet.
<i>Forum rei sitae</i>	Vernetting i det landet der gjenstanden befinner seg.
<i>Forum shopping</i>	Mulighet for saksøker å anlegge sak ved domstolene i flere land, herunder land som har liten tilknytning til saksforholdet.
<i>Forum solutionis</i>	Vernetting i det landet der forpliktelsen skal oppfylles.
<i>In favorem testamenti</i>	Se <i>favor testamenti</i> .
<i>In favorem validitatis</i>	Se <i>favor validitatis</i> .
<i>Inter partes</i>	I motsetning til <i>erga omnes</i> : Når en rettighet kan gjøres gjeldende kun mellom partene.
Internasjonalt preseptoriske regler	Nasjonale preseptoriske regler som kommer til anvendelse selv om et rettsforhold er underlagt et annet lands rett. Ikke alle preseptoriske regler er også internasjonalt preseptoriske.
Klassifikasjon	Se Kvalifikasjon.
Kollisjonsregel	En lovvalgsregel som utpeker hvilket lands rett som skal anvendes på et forhold som har internasjonale elementer, og som derfor er potensielt underlagt flere lands rett.
Kollisjonsrettslig lovvalg	I motsetning til materiellrettslig lovvalg: Et lovvalg som utpeker hvilket lands rett et rettsforhold er underlagt. Som resultat av dette lovvalget kommer andre lands rettsregler ikke til anvendelse på det aktuelle rettsområdet.
Konfliktregel	En regel som utpeker hvilket lands domstol som har domsmyndighet, eller hvilket lands rett som skal anvendes.
Kontraktstatutt	Den materielle retten som regulerer en kontrakt. <i>Lex contractus</i> .

Kvalifikasjon	Innordning av et saksforhold under et bestemt rettsområde.
<i>Lex arbitri</i>	Retten i landet der voldgiftstribunalet har sitt sete.
<i>Lex causæ</i>	Se Bakgrunnsrett.
<i>Lex celebrationis</i>	Vigsellandets rett. Bakgrunnsretten for ekteskapsaker.
<i>Lex concursus</i>	Retten som regulerer insolvensbehandlingen.
<i>Lex contractus</i>	Se Kontraktstatutt.
<i>Lex fori</i>	Domstollandets rett.
<i>Lex loci actus</i>	Den materielle retten i det landet der en handling er utført.
<i>Lex loci commissi delicti</i>	Den materielle retten i det landet der en erstatningsbetingende handling er begått.
<i>Lex loci damni</i>	Den materielle retten i det landet der en erstatningsbetingende handling har sine virkninger.
<i>Lex loci delicti</i>	Den materielle retten som regulerer delikt.
<i>Lex mercatoria</i>	Handelsbruk, kutymer. I bred forstand omfatter det også internasjonale <i>soft law</i> -kilder.
<i>Lex rei sitæ</i>	Den materielle retten i det landet der en gjenstand befinner seg.
<i>Lex societatis</i>	Den materielle retten som regulerer et selskap. Se selskapsstatutt.
<i>Lis pendens</i>	Prinsippet om at man ikke kan reise søksmål når en sak allerede verserer i en annen domstol mellom de samme partene om samme krav.
<i>Litis pendentia</i>	Se <i>Lis pendens</i> .
<i>Locus damni</i>	Stedet der en erstatningsbetingende handling har sine virkninger.
<i>Locus delicti</i>	Stedet der en erstatningsbetingende handling er begått.
<i>Locus regit actum</i>	Handlingen er underlagt handlingsstedets rett.
<i>Locus rei sitæ</i>	Stedet der gjenstanden befinner seg.
<i>Lois de police</i>	Se Internasjonalt preseptoriske regler.

Materiellrettslig lovvalg	I motsetning til kollisjonsrettslig lovvalg: Et lovvalg som ikke påvirker bakgrunnsretten, men kun inkorporerer de valgte bestemmelsene i kontrakten. Som resultat av dette lovvalget blir de valgte bestemmelsene en del av kontrakten og er, på lik linje med de øvrige kontraktsvilkårene, underlagt bakgrunnsretten.
<i>Ordre public</i>	Fundamentale prinsipper i rettssystemet, som domstolen kan påberope seg for å la være å anvende en bestemmelse i den fremmede bakgrunnsretten eller for å la være å anerkjenne eller tvangsfullbyrde en utenlandsk avgjørelse.
<i>Overriding mandatory rules</i>	Se Internasjonalt preseptoriske regler.
Partsautonomi	Lovvalsregel som gir partene mulighet til å velge bakgrunnsretten.
Personalstatutt	Den materielle retten som anvendes på personrettslige spørsmål.
<i>Renvoi</i>	Betegnelse på en situasjon der man anvender hele bakgrunnsretten, inklusive dens lovvalsregler. Dette kan føre til at man blir vist tilbake til retten hvis lovvalsregler i utgangspunktet utpekte bakgrunnsretten (tilbakevisning) eller til et tredje lands rett (viderehenvisning).
Selskapsstatutt	Den materielle retten som regulerer et selskap. Selskapets hjemlandsrett.
<i>Separability (Severability)</i>	Se <i>Dépeçage</i> .
<i>Soft law</i>	Ikke-bindende kilder som er avhengige av partenes vedtagelse for å bli anvendt. Enkelte av disse kildene kan få så stor gjennomslagskraft at de kan anses som sedvane og blir derfor bindende uten at partene har vedtatt dem.
Tilbakevisning	Se <i>Renvoi</i> .
Tilknytningsfaktor	Det elementet i et rettsforhold som brukes for å lokalisere forholdet i et bestemt land, og som derved utpeker hvilket lands rett som skal anvendes, eller hvilket lands domstoler som har domsmyndighet.
Viderehenvisning	Se <i>Renvoi</i> .

Internasjonal privatrett mellom nasjonal rett og harmonisering

1.1 Innledning

Stadig oftere har rettsforhold tilknytning til mer enn ett rettssystem. En norsk produsent som kjøper råvarer fra en utenlandsk leverandør og selger sine produkter på det internasjonale markedet, vil for eksempel inngå flere kontrakter med internasjonal karakter. Skulle leverandøren ikke levere i henhold til kontraktens spesifikasjoner, eller skulle en utenlandsk kjøper ikke betale den avtalte prisen, oppstår spørsmålet om hvilket lands rett som bør anvendes for å avgjøre saken. Hvilken av de berørte landenes rett skal legges til grunn hvis en tvist oppstår?

Ofte regulerer partene dette selv ved å innta en lovvalgsklausul i kontrakten. Hvor langt rekker en slik klausul?

Innebærer partenes lovvalg at preseptoriske regler om eksempelvis foreldelse erstattes av tilsvarende regler i retten som partene selv har valgt?

Innebærer partenes lovvalg at regler som beskytter tredjeparts interesser, som for eksempel regler om registrering av pant, ikke kommer til anvendelse til fordel for tilsvarende regler i retten som partene selv har valgt?

I den grad lovvalget som ble foretatt av partene, ikke dekker alle aspekter i forholdet, hvordan bestemmer man hvilket lands rett som skal komme til anvendelse?

Ofte inneholder kontraktene en voldgiftsklausul, slik at tvister som oppstår i forbindelse med kontrakten, ikke blir brakt for en nasjonal domstol, men for en internasjonal voldgiftsrett. I voldgift spiller partsautonomien en større rolle enn ved nasjonale domstoler. Betyr dette at partsautonomien er helt ubegrenset hvis avtalen har en voldgiftsklausul?

Kan partene, bare ved å velge en meget fleksibel rett og innta en voldgiftsklausul, avtale seg bort fra regler om eksempelvis rettslig handleevne, beskyttelse av minoritetsaksjonærer eller av kreditorer?

Hvis avtalen ikke har en lovvalgsklausul eller en voldgiftsklausul, hvordan finner man ut hvilket lands rett som skal anvendes, og hvilket lands domstoler som har jurisdiksjon?

Hvis den norske produsenten har anlagt søksmål mot leverandøren i leverandørens land og har fått medhold, er det mulig å få den utenlandske dommen anerkjent og fullbyrdet i Norge?

Svarene på disse spørsmålene finner man i den internasjonale privatretten.

Til tross for navnet dreier det seg her ikke om rett som stammer fra internasjonale kilder. «Internasjonal» er ikke relatert til rettskildene, men til reglens objekt, altså rettsforhold med internasjonal karakter. Reglens kilder er norske – norsk lov, norsk rettspraksis og norsk sedvanerett. Det som er internasjonalt, er altså ikke reglene, men rettsforholdet som nødvendiggjør et lov- eller vernetingsvalg, eller å anerkjenne en fremmed dom.

Det som går under fellesnavnet «internasjonal privatrett», er hvert lands egne regler om lovvalg, jurisdiksjon og anerkjennelse av fremmede dommer på det privatrettslige området. Utgangspunktet er altså nasjonalt.

Som det vil bli argumentert for nedenfor, er det imidlertid meget viktig med harmonisering av den internasjonale privatretten, i hvert fall innenfor EØS-området. Dette fører til at EU-rettslige kilder har betydning også for norsk internasjonal privatrett.

1.2 Harmonisering av den internasjonale privatretten

Til tross for navnet er altså den internasjonale privatretten en del av hvert lands eget rettssystem – den er ikke et sett av fremmede regler, og i utgangspunktet er reglene heller ikke folkerettslige eller overnasjonale. Av hensyn til forutsigbarhet og for å forhindre taktiske saksanlegg er det imidlertid sterkt ønskelig med harmoniserte regler på internasjonalt nivå, som resonnementet nedenfor vil vise.

Den materielle retten kan være forskjellig fra land til land. I norsk rett er for eksempel en fordring foreldet etter tre år, mens i italiensk rett er foreldelsesfristen ti år. Har en norsk produsent en fordring mot en italiensk agent, og fordringen er fem år gammel, er det avgjørende å finne ut om rettsforholdet er underlagt norsk eller italiensk rett. Er det underlagt norsk rett, er fordringen foreldet, og kreditoren kan ikke få håndhevet den i retten. Er fordringen underlagt italiensk rett, kan kreditoren få rettens bistand til å håndheve kravet.

Ved vurdering av et internasjonalt forhold må man altså velge hvilket lands rett som skal legges til grunn, såkalt bakgrunnsrett eller *lex causæ*.

Domstolene anvender som utgangspunkt sin egen rett (domstollandets rett eller *lex fori*); en del av domstolens rett er den internasjonale privatretten, som definerer det internasjonale anvendelsesområdet for de materielle reglene i domstolens rettssystem. Den internasjonale privatretten inneholder også regler om hvilket fremmed rettssystems materielle regler domstolen skal anvende (hvilket lands rett som skal være *lex causæ*) dersom et saksforhold faller utenfor anvendelsesområdet for de materielle reglene i domstolens eget system.

Lovvalgsreglene gir en fin mekanisme for å utpeke bakgrunnsretten, men siden de er en del av hvert lands interne rett, kan de variere fra land til land.

Man blir da avhengig av å finne ut hvilket lands domstoler som har jurisdiksjon (i hvilket land ligger det riktige *forum*), ettersom det er lovvalgsreglene i domstollandet som utpeker den materielle bakgrunnsretten – uttrykt i internasjonalprivatrettslig terminologi: Det er lovvalgsreglene i *lex fori* som utpeker *lex causæ*.

Det er fullt mulig at domstolene i flere enn ett land har jurisdiksjon over samme sak, enten fordi de interne vernetingsreglene i hvert av disse landene ikke er koordinert, eller fordi eventuelle ensartede eller folkerettslige vernetingsregler åpner for alternative vernetting. For eksempel kan man etter Luganokonvensjonen saksøke medkontrahenten ved dets eget hjemting (italienske eller norske domstoler i vårt eksempel, avhengig av hvem som er saksøkte), men også ved domstolene på det stedet der forpliktelsen skulle ha blitt oppfylt, som i vårt eksempel kan antas å være Italia. I en slik situasjon kan samme sak bli ført for retten i to forskjellige land. Dette kan ha konsekvenser dersom lovvalgsreglene i disse landene utpeker forskjellige lands rett som bakgrunnsrett.

Etter italiensk internasjonal privatrett skal realdebitorens rett legges til grunn, altså i vårt eksempel italiensk rett, som er agentens rett. Den foretrukne tilnærmingen i norsk internasjonal privatrett tilsier at samme lovvalgsregel skal anvendes også i Norge, jf. pkt. 15.19.2 nedenfor; i så fall vil fordringen være underlagt italiensk rett (og ikke være foreldet) uansett om saken anlegges i Italia eller i Norge.

Etter den tradisjonelle individualiserende metode som norske domstoler inntil for noen få år siden foretrakk, ville det, avhengig av sakens innhold, ha vært mulig å argumentere for at forholdet hadde en nærmere tilknytning til Norge. I så fall ville en norsk domstol kunne ha funnet at norsk materiell rett skulle legges til grunn.

I en slik situasjon er det samme saksforholdet potensielt underlagt to ulike retts-systemer: Hvis saken anlegges i Italia, utpeker italiensk internasjonal privatrett italiensk rett som bakgrunnsrett; hvis saken anlegges i Norge, og vi forutsetter at den individualiserende metode fortsatt anvendes, kan norsk internasjonal privatrett utpeke norsk rett som *lex causæ*. Man risikerer altså ikke å være i stand til å vurdere om en fordring er foreldet, inntil saken er anlagt og domstolen har utpekt bakgrunnsretten. Dette er åpenbart ikke effektivt, og i tillegg fører dette til rettsusikkerhet.

Dette kan videre føre til den uheldige praksisen med såkalt *forum shopping*, det vil si at en saksøker som kan velge mellom saksanlegg i ulike land, velger å anlegge saken der lovvalgsreglene utpeker de materielle rettsreglene som er mest gunstig for dens sak. Ofte fører *forum shopping* til at saken blir anlagt for *fora* med tynn tilknytning til saken, såkalte eksorbitante vernetting.¹ For saker innenfor Europa er eksorbitante fora blitt forbudt av den europeiske forordningen Brussel I, og av Luganokonvensjonen for saker innenfor de såkalte Lugano-landene, se kapittel 7.

1 For en eklatant bruk av eksorbitant vernetting i forbindelse med en av forgreningene i Yukos-saken se Giuditta Cordero Moss, «Exorbitant jurisdiction between private and public international law», *Review of Central and East European Law*, 2007, s. 1–17.

Brussel I og Luganokonvensjonen har altså begrenset, om enn ikke helt forhindret, muligheten for *forum shopping*: Det er fortsatt mulig å velge mellom de alternative *foraene* som er angitt i Brussel I og Luganokonvensjonen – i dette eksemplet er valget mellom saksøktes verneting og oppfylleelsesstedet, jf. pkt. 15.4 nedenfor. Norge har få tilsvarende traktater med land utenfor EØS-området, se pkt. 6.4. Derfor avhenger muligheten for *forum shopping* i saker som involverer slike land, stort sett av hvert lands egne regler om jurisdiksjon, som kan variere dramatisk fra land til land.

Så lenge lovvalgsreglene i de forskjellige landene ikke er harmonisert, vet altså saksøkte, før saken er anlagt, ikke hvilken lovvalgsregel som vil bli anvendt, og følgelig heller ikke hvilket lands rett som vil komme til å bli utpekt som bakgrunnsrett. Saksøkte er følgelig ikke i en posisjon til å vurdere sin juridiske stilling – for eksempel om fordringen er foreldet eller ei. Dette taler sterkt for en harmonisering av lovvalgsregler, noe som også fører til mindre *forum shopping*.

1.3 Internasjonal privatrett i Den europeiske union

I Europa har man oppnådd en slik harmonisering i sentrale deler av den internasjonale privatretten.

EU-forordningene nr. 593/2008 av 17. juni 2008 om lovvalg for forpliktelser som springer ut av kontrakt («Roma I»), og nr. 864/2007 av 11. juli 2007 om lovvalg for forpliktelser som springer ut av delikt («Roma II»), sammen med forordning nr. 1215/2012 av 12. desember 2012 om verneting og anerkjennelse av sivile dommer («Brussel I») utgjør en vesentlig del av den internasjonale formueretten i Europa.

Den internasjonale insolvensretten reguleres av forordning nr. 848/2015.

I tillegg kan nevnes forordningene nr. 805/2004 af 21. april 2004 om indførelse af et europæisk tvangsfuldbyrdsdokument for ubestridte krav og nr. 861/2007 af 11. juli 2007 om indførelse af en europæisk småkravsprocedure.

Innenfor familieretten finnes forordningene nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægte-skabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 («Brussel II», fra 2022 erstattet av 2019/1111, «Brussel IIa»)); nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdsplicht; nr. 1259/2010 af 20. december 2010 om indførelse af et forstærket samarbejde om lovvalgsreglerne i forbindelse med skilsmisse og separation («Roma III»); nr. 2016/1103 af 24. juni 2016 om indførelse af et forstærket samarbejde på området for kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller; nr. 2016/1104 af 24. juni 2016 om indførelse af et forstærket samarbejde på området for kompetence, lovvalg, anerkendelse

og fullbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende de formueretlige virkninger af registrerede partnerskaber; nr. 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fullbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser («Brussel IIa»).

Innenfor arveretten finnes forordningen nr. 650/2012 af 4. juli 2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fullbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv, og om accept og fullbyrdelse af offisielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis («Brussel IV»).

Tidligere ble konvensjoner benyttet for å harmonisere den internasjonale privatretten: Brusselkonvensjonen om verneting og anerkjennelse og fullbyrdelse av sivile dommer² og Romakonvensjonen om lovvalg for kontraktsforpliktelser³ har lenge vært sentrale i det europeiske justissamarbeidet.

Forholdene er blitt lagt enda bedre til rette for harmonisering innenfor EU av det sivilrettslige samarbeidet, herunder den internasjonale privatretten, etter at dette ble gjort til et fellesskapsanliggende ved Amsterdam-traktaten av 1997 om endringer i EF-traktaten.⁴ Mens statene før måtte inngå konvensjoner med folkerettslige forpliktelser overfor hverandre, er den internasjonale privatretten nå regulert i forordninger som har direkte virkning i hver medlemsstat. Romakonvensjonen 1980, som opprinnelig regulerte lovvalg for kontraktsrett, er derfor blitt erstattet av Roma I-forordningen;⁵ og Brusselkonvensjonen om verneting og anerkjennelse av sivile dommer er blitt erstattet av Brussel I-forordningen.⁶

Det er verdt å merke seg at den internasjonale privatretten er blitt et satsingsområde for det europeiske samarbeidet på sivilrettens område. Dette betyr at EU satser på et system som bevarer forskjellene i den materielle og prosessuelle retten, men harmoniserer mekanismen for å finne frem til hvilket lands materielle og prosessuelle regler som skal anvendes.

Det er ikke oppsiktsvekkende at EU ikke akter å harmonisere den materielle retten på områder som familie- eller arverett, som jo er utslag av kulturelle tradisjoner og verdier som kan være dypt ulike i de ulike medlemsstatene. Den internasjonale privatretten er den ideelle løsningen når det ikke er realistisk å kunne oppnå en ensartet regulering av spørsmål som, for eksempel, skilsmisse eller likekjønnet ekteskap.

2 Bruxelles-konventionen af 1968 om retternes kompetence og om fullbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager av 27. september 1968.

3 Konvention om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser åbnet for undertegnelse i Rom den 19. juni 1980.

4 EFT 97/C 340/01.

5 Europaparlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 593/2008 af 17. juni 2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser (Rom I). For Danmark, som ikke deltar i EUs sivilrettslige samarbeid, gjelder fortsatt Romakonvensjonen.

6 Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fullbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område. Denne forordningen ble senere erstattet av forordning nr. 2015/2012, som ofte blir henvist til som «Brussels I recast».

Imidlertid satser EU på den internasjonale privatretten også på formuerettens område – der man skulle tro at kultur, identitet og verdier ikke gjør seg gjeldende med lik styrke. Dette kan forklares med at forskjellene blant de ulike tradisjonene kommer til å bestå, selv om man langt på vei kan oppnå en ensartet formuerett. Parallelt med arbeidet for harmonisering av den materielle retten om kontrakter,⁷ erstatning og så videre satser EU derfor tungt på harmonisering av internasjonalprivatrettslige regler. Spørsmål om lovvalg og jurisdiksjon blir viktigere og viktigere jo mer det indre markedet og det sivilrettslige samarbeidet øker.

Man skulle tro det motsatte – at behovet for lovvalg og vernetingsvalg får mindre betydning etter hvert som rettssystemene kommer nærmere hverandre gjennom en større integrasjon, det indre markedet og det sivilrettslige samarbeidet. Erfaringen har imidlertid vist, for eksempel i USA, at forskjellene i tradisjon og detaljer ikke forsvinner gjennom politisk, økonomisk eller juridisk integrasjon. Behov for lovvalg og vernetingsvalg består derfor til tross for felles regler i de forskjellige statene, som for eksempel Uniform Commercial Code i USA.⁸ EU har tydeligvis tatt dette innover seg og satser tungt på internasjonal privatrett i sitt integrasjonsarbeid.⁹ Således understreket Kommisjonen da den innledet arbeidet for å omdanne Romakonvensjonen til forordningen Roma I, at:¹⁰

selv om der måske engang i fremtiden bliver tale om en øget harmonisering af aftaleretten på EU-plan, vil en sådan harmonisering nok kun omfatte enkelte særligt vigtige aspekter, således at det stadig vil skulle afgøres, hvilken lov der skal anvendes med hensyn til de aspekter, der ikke er harmoniseret. Den internationale privatrets lovvalgsregler vil derfor fortsat have stor betydning for grænseoverskridende transaktioner inden for EU, både i dag og fremover. At der findes et projekt, der drejer sig om harmonisering af aftaleretten, svækker derfor på ingen måde de argumenter, der taler for at overveje en opdatering af Rom-konventionen. Der er tværtimod tale om to projekter, der supplerer hinanden, og som bør gennemføres sideløbende.

7 Se pkt. 15.12.5 og 15.14.

8 Symeon C. Symeonides, «Party Autonomy and Private-Law Making in Private International Law: The Lex Mercatoria that Isn't», Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=946007> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.946007> (2006) s. 24 flg.

9 At den materiellrettslige harmoniseringen ikke er tilstrekkelig og at den må ledsages av (harmoniserte) regler om internasjonal privatrett, ble påpekt av Jonathan Faull, som den gang var generaldirektør i Kommisjonens justisdirektorat. Direktoratet fikk i februar 2009 kompetanse for Kommisjonens arbeid om en felles europeisk kontraktsrett. I forbindelse med en høring om europeisk kontraktsrett holdt i det engelske House of Lords sa Faull at «the thrust is very much one of mutual recognition rather than harmonization», jf. the English House of Lords European Union Committee, Social Policy and Consumer Affairs (Sub-Committee G), 12th Report of Session 2008–09, European Contract Law: the Draft Common Frame of Reference, Report with evidence, 10. juni 2009, spørsmål nr. 143. Se også avsnitt 53 og 93.

10 Rapporten som ble laget da Romakonvensjonen ble omdannet til Roma I-forordningen, Grønbog om omdannelse af Rom-konventionen af 1980 om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser, til en fællesskabsretsakt med opdatering af dens bestemmelser KOM (2002) 654 endelig pkt. 1.6.

Hvilke begrensninger som møter harmonisering av kontraktsretten innenfor EU, vil bli behandlet i pkt. 15.12.5 og 15.14 nedenfor. Det kan imidlertid ikke utelukkes at harmonisering av den materielle retten blir lettere etter at Storbritannia har forlatt Unionen: Den avvikende juridiske tradisjonen i Storbritannia var blant hindringene for harmonisering av kontraktsretten.

At harmonisering på den internasjonale privatrettens område er ønskelig, vises også ved at Storbritannia har vedtatt en lov som ensidig inkorporerer i britisk rett EU-forordningene om lovvalg for forpliktelser som springer ut av kontrakt og utenfor kontrakt.¹¹ Før Brexit var disse EU-reglene direkte bindende i EU gjennom forordningene Roma I og Roma II. Fremfor å benytte Brexit for å vende tilbake til *common law* eller til lover som tidligere var i kraft, valgte Storbritannia å harmonisere sine regler med EUs.

Interessant er også Danmarks situasjon. Danmark er utenfor det sivilrettslige samarbeidet. Dermed anvendes ikke de internasjonaltprivatrettslige forordningene. Dette skyldes at Danmark tok forbehold mot EU-samarbeidet om visum, asyl og innvandring. Amsterdam-traktaten hadde flyttet reguleringen av disse områdene fra det mellomstatlige til det fellesskapsrettslige plan og til en nyopprettet del IV i EF-traktaten. Mot denne delen tok altså Danmark forbehold. Til samme del IV ble også samarbeidet på det sivilrettslige området flyttet. Noe utilsiktet ble altså også det internasjonaltprivatrettslige samarbeidet omfattet av Danmarks forbehold. Til tross for at de internasjonaltprivatrettslige instrumentene ikke omfatter Danmark, anses det i Danmark som ønskelig å delta i samarbeidet. Anvendelse av Brussel I ble sikret gjennom en folkerettslig parallellavtale med EU, og mulige løsninger blir utredet for Roma I og Roma II.¹² I mellomtiden anvender Danmark Romakonvensjonen, som er Roma Is forgjenger.

1.4 Norsk internasjonal privatrett og internasjonal harmonisering

Internasjonaltprivatrettslig harmonisering ble opprinnelig søkt oppnådd gjennom konvensjoner. Den såkalte Haagkonferansen, som til tross for sitt misvisende navn er en permanent internasjonal organisasjon som har eksistert siden 1893, har laget flere konvensjoner innenfor internasjonal privatrett – med varierende

11 The Law Applicable to Contractual Obligations and Non-Contractual Obligations (Amendment etc.) (EU Exit) Regulations, 2019 No 834.

12 Duintjer Tebbens, «International Law in Aid of Imperfect Community Law – The Case of Civil Justice Cooperation with Denmark», i Frantzen Torstein, Giertsen Johan, og Cordero Moss Giuditta (red.), *Rett og Toleranse – Festskrift Helge Johan Thue*, 2007 s. 453–463; Tine Pii og Peter Arnt Nielsen, «Rom II-forordningen», *Ugeskrift for Retsvidenskab*, 2008, B, s. 283; Ole Lando og Peter Arnt Nielsen, «Rom I-forordningen», *Ugeskrift for Retsvidenskab*, 2008B, s. 234; Stinne Taiger Ivø, *Selskabsstatuttet*, 2011, s. 105 f.

suksess målt i antall ratifikasjoner. En liste over alle Haagkonvensjoner finnes på http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.listing.

Norge har ratifisert en rekke Haagkonvensjoner innenfor familieretten og prosessretten, blant annet konvensjonene:

- 1954 om den sivile prosess;
- 1958 om underholdsbidrag til barn;
- 1961 om lovvalg for testamentariske disposisjoner;
- 1961 om legalisering av utenlandske offentlige dokumenter;
- 1965 om forkynnelse i utlandet;
- 1970 om anerkjennelse av skilsmisser og separasjoner;
- 1970 om bevisopptaket i utlandet;
- 1973 om underholdsbidrag (erstattet av konvensjonen av 2007 om bidragsinnkreving);
- 1980 om barnebortføring;
- 1993 om internasjonale adopsjoner;
- 1996 om foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn.

Innenfor det formuerettslige området er det spesielt konvensjonen av 15. juni 1955 om lovvalg for internasjonale kjøpskontrakter som har betydning i Norge. Konvensjonen ble transformert til norsk lov ved lovvalgsloven for løsørekjøp, lov av 3. april 1964 nr. 1. Konvensjonen er ikke ratifisert av mange stater, kun 11.¹³ Likevel har konvensjonen stor betydning for norsk internasjonal privatrett ettersom den er blitt en del av norsk rett og lenge har vært blant de få lovfestede kildene innenfor norsk internasjonal privatrett.

Norge har også ratifisert Haagkonvensjonen av 2. oktober 1973 om lovvalget ved produktansvar, jf. lov 9. april 1976 nr. 18 § 1-4.

Haagkonferansen har ellers utferdiget to konvensjoner som potensielt kan bety mye for det sivile samarbeidet på det formuerettslige området: konvensjonen av 2005 om vernetingsvalg og om anerkjennelse og fullbyrdelse av sivile dommer, og konvensjonen av 2019 om anerkjennelse og fullbyrdelse av sivile dommer. Foreløpig har ikke Norge ratifisert noen av disse.

Haagkonferansen har også utarbeidet et dokument med prinsipper om lovvalg for internasjonale kontrakter.¹⁴ Det dreier seg om en samling av ikke-bindende regler og prinsipper som kan brukes som modell for lovgivere, og som kan bidra til tolkning av eksisterende regler eller utvikling av nye regler (såkalt *soft law*).

På transportrettsområdet er flere konvensjoner tiltrådt av Norge, se pkt. 15.19.5.

13 Oversikt over alle ratifikasjoner finnes på http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=31.

14 <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=135>.

Innenfor Norden finnes det en rekke konvensjoner, blant annet:

- Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonalprivatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll av 6. februar 1931 (nordisk familierettslig konvensjon), jf. lov 19. desember 1969 nr. 75;
- Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer av 16. mars 1932;
- Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om arv og dødsboskifte av 19. november 1934;
- Nordisk konvensjon om inndrivning av underholdsbidrag av 23. mars 1962 (nordisk konvensjon om underholdsbidrag);
- Konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om konkurs av 7. november 1933.

Justissamarbeidet innenfor Europa, herunder de ovennevnte EU-forordningene, faller utenfor EØS-avtalen og har derfor ingen bindende virkning for Norge, med mindre det blir gitt virkning gjennom en særskilt avtale mellom EU og Norge.

Dette ble gjort for den første versjonen av Brussel I-forordningen, som i innhold er lik Luganokonvensjonen av 2007, gjennomført i norsk rett ved henvisning i lov av 17. juni 2005 nr. 90 (tvisteloven) og inntatt som et vedlegg til tvisteloven (dette skjedde ved lov av 19. juni 2009 nr. 79). Luganokonvensjonen av 2007 erstatter den tidligere Luganokonvensjonen av 1988, som gjenspeilet Brussel Is forgjenger, Brusselkonvensjonen av 1968, se nærmere i pkt. 15.1.

Selv om de øvrige EU-forordningene ikke har formell virkning i Norge, taler mye for at forordningene på formuerettens område skal tillegges betydelig vekt også i norsk internasjonal privatrett, noe jeg vil gjøre nærmere rede for i pkt. 1.5 nedenfor.

1.5 Betydningen av EUs internasjonale privatrett for norsk rett

Utgangspunktet er at ingen av de forordningene der EU-internasjonal privatrett er nedfelt, anvendes i Norge. Det såkalte justissamarbeidet, som den internasjonale privatreppen er en del av, er meget høyt prioritert innenfor EU, men er ikke omfattet av EØS-avtalen. De mange forordningene som blir utstedt på dette området, er derfor ikke bindende i Norge.

For en av disse forordningene, Brussel I, har imidlertid Norge, Sveits og Island inngått en parallell konvensjon med EU,¹⁵ Luganokonvensjonen, som er ment å ha samme innhold som forordningen. Også på arverettens område har innflytelsen

15 Luganokonvensjonen er inngått også med Danmark, som er et EU-land, men ikke deltar i EU-justissamarbeidet og derfor må særskilt delta, jf. pkt. 1.3.

fra EU-retten konkretisert seg på en meget klar måte. Den nordiske konvensjonen om arv og dødsboskifte av 19. november 1934 ble endret ved overenskomst 1. juni 2012 for å tilpasses reglene til EU-forordningen 650/2012, som Sverige og Finland ble bundet av på grunn av deres medlemskap i EU, se pkt. 14.2.

Det kan videre nevnes at arvelovutvalget tydelig forfektet behovet for harmonisering med EU-retten.¹⁶ Konsistent med dette valgte arvelovutvalget å avvike fra forslaget som tidligere var blitt fremmet av skiftelovutvalget. Istedenfor å anbefale en tilknytningsfaktor som bygger på «domisil», som var i tråd med den norske tradisjonen og altså var blitt foreslått av skiftelovutvalget, foreslo arvelovutvalget at verneting og bakgrunnsretten skulle utpekes av «vanlig bosted». Formålet var å harmonisere norske konfliktregler med EUs arveforordning. Departementet støttet dette, og tilsvarende harmonisering er foretatt på person- og familierettens område, se pkt. 11.5.2.

Arveloven er altså skrevet etter mønster av arveforordningen. Full parallellitet med arveforordningen er imidlertid ikke mulig å oppnå, ettersom forordningen regulerer et gjensidig samarbeid mellom EU-medlemsstatene. Dette kan ikke overføres til en intern lov i ett land. Reglene i arveloven er derfor forenklet i forhold til arveforordningen. Forenklingen skyldes også et ønske om å ivareta den norske lovgivningstradisjonen.¹⁷ Arvelovutvalget har likevel fremhevet at det er en forutsetning at EU-retten får betydning for tolkning av arveloven.¹⁸

Tilsvarende ensidig gjennomføring av EUs konfliktregler ble foretatt i den nye konkursloven, som ikke ennå er trådt i kraft. Disse reglene er inspirert av EUs konkursforordning, se pkt. 8.3.3.

Løsningen som ble funnet i arveloven, er altså i en viss grad haltende, men med en forutsetning om at EU-retten skal tillegges vekt og brukes for å utfylle arveloven.

En slik løsning er delvis betinget av at Norge ikke ensidig kan innføre et multilateralt samarbeid lik det arveforordningen skaper. Delvis er det betinget av at det på arverettens område, på lik linje med familierettens, mer enn på formuerettens område er tradisjoner og verdier sentrale og kan føre til en viss tilbakeholdenhet med full harmonisering.¹⁹

Således er den internasjonale familieretten, selv innenfor EU, i mindre grad harmonisert enn den internasjonale formueretten. Dette har ført til at Høyesterett har lagt mindre vekt på harmoniseringshensynet på dette området, se pkt. 2.4.2.d), 13.2 og 13.5.2.a).

På formuerettens område er en slik haltende løsning ikke hensiktsmessig.

På det formuerettslige området har norsk internasjonalprivatrettslig litteratur og Justisdepartementet konsekvent forfektet det synet at reglene som finnes i europeisk internasjonal privatrett, skal tillegges vekt også i Norge.

16 NOU 2014: 1 punkt. 22.2.1.

17 Prop. 107 L (2017–2018) punkt 35.2.5.

18 NOU 2014: 1 punkt 22.2.1.

19 Marie Nesvik, *Forelesningsnotater i internasjonal privatrett: Person-, familie- og arverett (et tillegg til Helge J. Thues bok)*, 2014, s. 15 f.

Allerede i 1985 ga Justisdepartementet uttrykk for hvor viktig europeisk internasjonal privatrett er for norsk internasjonal formuerett, ved å lage et utkast til lov om lovvalg som var basert på Romakonvensjonen. I høringsnotatet som fulgte lovutkastet, sa departementet at det er:²⁰

ønskelig at flest mulig land har sammenfallende lovvalgsregler slik at partene i en konflikt ikke kan påvirke utfallet av saken ved å anlegge søksmål et bestemt sted (såkalt «forum shopping»). EF-konvensjonens regler er også på sitt område i det vesentlige sammenfallende med gjeldende norsk rett.

Nesten tjue år senere,²¹ i forbindelse med arbeidet innledet i EU for å omdanne Romakonvensjonen til forordningen Roma I, skrev EU-kommisjonen en grønnbok. Justisdepartementet sendte denne på høring og skrev i høringsnotatet at:²²

20 Justisdepartementets høringsnotat – Utkast til lov om interlegale lovvalgsregler på formuerettens område, 20 mai 1985, Jnr 1450/85 E BN/uwg, s. 1.

21 I mellomtiden bekreftet departementet dette synet i flere omganger, jf. for eksempel Ot.prp. nr. 72 (1991–1992) om lov om lovvalg i forsikring m.m., pkt. 5.1: «EØS-avtalen vil ikke i første omgang innebære noen adgang til formelt å tiltre Romakonvensjonen. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan bli tatt initiativ i denne retning når EØS-samarbeidet har begynt å virke. Uansett kan det reises spørsmål om Norge, også ved en rent ensidig innføring av generelle lovvalgsregler på formuerettens område, bør legge seg enda nærmere ordlyden i Romakonvensjonen enn det foreliggende proposisjonsutkast. Dette ville bl.a. gjøre det lettere å søke veiledning i de tolkningsuttalelser som EF-domstolen etterhvert vil komme til å avgi om Romakonvensjonen»; Ot.prp. 13 (1999–2000) om arbeidsmiljøloven s. 15: «I mangel av positive lovreglar eller andre norske rettskilder blir utanlandske rettskilder i stor grad lagde til grunn også i norsk rett. Særleg aktuell er EU-konvensjonen om lovval i kontraktsforhold, den såkalla Romakonvensjonen.»; Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) om lov om forbrukerkjøp pkt. 3.19.2.7.2: «En mer aktuell løsning er å innføre Romakonvensjonens løsninger i norsk rett. Dette gjelder først og fremst de særlige forbrukerbestemmelsene i artikkel 5. [...] Også en gjennomføring av artikkel 3 og 4 med tanke på de tilfellene som faller utenfor oppregningen i artikkel 5 nr. 2, kunne ha noe for seg. En slik endring har imidlertid i seg selv mindre betydning, idet de løsningene som følger av artikkel 3 og 4, i mindre grad avviker fra det som følger av kjøpslovvalgsloven. [...] Også i kjøpslovvalgsloven ligger prinsippet om den nærmeste tilknytning til grunn for de enkelte reglene. Det vil ikke være vesentlig forskjellige løsninger når en sammenligner kjøpslovvalgsloven § 3, jf. § 4 og Romakonvensjonen artikkel 3, jf. artikkel 4. Etter departementets syn er det derfor ikke tilstrekkelig grunn til å endre de hovedreglene lovvalgsloven bygger på særlig med sikte på forbrukerkjøp. Departementet vil peke på at det vil være en fordel å se spørsmålet i en større sammenheng, ved en eventuell gjennomføring av Romakonvensjonens regler mer generelt. Dette gjelder for en eventuell gjennomføring av de materielle løsningene som følger av Romakonvensjonen artikkel 5»; Ot.prp. nr. 22 (2003–2004) om lov om finansiell sikkerhetsstillelse pkt. 13: «Det er altså to viktige elementer å ta hensyn til; – rettsenhet og forutberegnelighet.»

22 Justisdepartementets høringsnotat – «Grønnbok om mulige endringer i Roma-konvensjonen 19. juni 1980 om lovvalg på kontraktsrettens område», 13 juni 2003, 200206128 EP HCH/IHO/bj, s. 1.

Justisdepartementet har i lengre tid hatt planer om å se nærmere på en eventuell kodifikasjon av de ulovfestede reglene om lovvalg på kontraktsrettens område. Ut fra behovet for enhetsløsning i saker som har tilknytning til mer enn én rettsorden er det grunn til å legge stor vekt på hvordan spørsmålene er løst i rettssystemer det er naturlig for oss å sammenligne oss med og som i mange tilfeller er den rettsorden saken alternativt blir å løse i henhold til. De løsninger som følger av Roma-konvensjonen vil derfor ha stor betydning for utformingen av norsk rett.

I 2017 tok Justisdepartementet et ytterligere konkret skritt for å iverksette den tilstrebet harmoniseringen med EU-lovvalgsretten på formuerettens område. Departementet ga undertegnede mandat til å utrede behovet for å lovfeste regler om lovvalg for forpliktelser i og utenfor kontrakt, herunder å vurdere behovet for å tilpasse reglene til EU-reglene i Roma I og Roma II.

Utredningen ble sendt til departementet i 2018, og høringsrunden ble avsluttet i januar 2019.²³

Utredningen anbefaler at lovvalgsregler på formuerettens område lovfestes, og at dette gjøres med utgangspunkt i EU-forordningene Roma I og Roma II. EU-forordningene er for det meste sammenfallende med gjeldende norske lovvalgsregler. Der det er sammenfall, tilsier harmoniseringshensynet at en norsk lov om lovvalg også med hensyn til struktur og ordlyd bør være mest mulig i samsvar med EU-forordningene. Der det ikke er sammenfall, er det i utredningen vurdert om de norske reglene svarer bedre til behovet og bør videreføres, eller om de bør vike – enten av hensyn til harmonisering eller fordi EU-bestemmelsen bedre ivaretar de aktuelle interessene. Som konsekvens av disse avveiningene foreslår utredningen at det foretas enkelte endringer i særlovgivningen som inneholder lovvalgsbestemmelser. Utredningen vurderer også forholdet mellom lovvalgsregler og ulike konvensjoner som Norge har tiltrådt, samt det nordiske samarbeidet. Med ett enkelt unntak som representerer interesser på ett forretningsområde, er høringsinstansene enige i forslaget hovedlinjer.²⁴

Utredningen om en lov om lovvalg på formuerettens område sammenligner dette med arvelovutvalgets tilnærming og uttaler:²⁵

Til sammenligning kan det vises til det som skrives i lovutredningen om ny arvelov. Her gis det uttrykk for at lovvalgsreglene i norsk arverett og i europeisk arverett ikke kan bli helt parallelle, fordi de norske reglene vil bli tolket gjennom norske rettskilder og derfor muligens utvikle seg divergerende fra de europeiske reglene.

23 Giuditta Cordero-Moss, *Utredning om formuerettslige lovvalgsregler*, 2018. Utredningen samt høringsbrev og -svar finnes på <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---enpersontutredning-om-formuerettslige-lovvalgsregler/id2611666/>.

24 For en analyse av høringssvarene se Giuditta Cordero-Moss, «Norsk arbeid med en lovvalgslov på formuerettens område», T. Iversen, S. Karstoft, L.H. Gam Madsen (red.), *Festskrift for Iversen*, DJØF Forlag 2019, 373–409.

25 Cordero-Moss, *Utredning om formuerettslige lovvalgsregler*, s. 131.

Dette gjelder i mindre grad på formuerettens område. Iallfall i forbindelse med jurisdiksjon vil utviklingen på formuerettens område i stor grad (om enn ikke utelukkende) sammenfalle med utviklingen av Luganokonvensjonen, som er en del av norsk rett og utvikler seg parallelt med Brussel I. Ettersom det er formålstjenlig å ha intern konsistens i den norske internasjonale privatretten, vil tilsvarende utvikling være ønskelig også i forbindelse med lovvalg. Utvalget for ny arvelov foreslår ellers å følge den norske lovgivningspraksisen og kun lovfeste hovedreglene, under forutsetning om at EU-reglene vil kunne ha betydning der detaljerte regler ikke er lovfestet. Også denne målsetningen om forenkling gjør seg i mindre grad gjeldende på formuerettens område, ettersom detaljnivå av reguleringen allerede er satt ved Luganokonvensjonen, som er del av norsk rett og som har påvirket utformingen av tvisteloven § 4-4.

At hensynet til rettsenhet tilsier at norske domstoler bør legge til grunn de prinsippene og reglene som er nedfelt i den europeiske internasjonale privatretten, er også kommet til uttrykk i en nokså samstemt litteratur.²⁶

Rettspraksis fra Høyesterett har i løpet av det siste tiåret tatt samme standpunkt og tillagt vekt på EU-retten der det ikke finnes avvikende regler i norsk rett.

Moderniseringen av lovvalgsmetoden ved tilpasning til EU-retten begynte med avgjørelsen inntatt i Rt. 2006 s. 1008, en sak om en agentavtale. Høyesterett kom så med banebrytende uttalelser i Rt. 2009 s. 1573 (Bokhandler), en sak om erstatning for personvernkrenkelse. Den moderne metode er bekreftet i Rt. 2011 s. 531 (Krigsforbryter), en sak om foreldelse av erstatningsansvar; HR-2016-1251-A (Eimskip), en sak om arbeidsforhold på skip; HR-2017-1297-A (Bergen Bunkers), en sak om pant; HR-2018-869-A (Stolt Commitment I), en sak om direktekrav mot forsikringsselskap; HR-2018-1265-A (Vik), en sak om utlegg i aksjer; HR-2019-231-A (Genfoot), en sak om transportørens erstatningsansvar; HR-2019-1929-A (Propiedades Rott), en sak om kjøp av fast eiendom; HR-2019-2420-A (sveitsisk ektefellebidrag), en sak om bidrag ved skilsmisse. I sistnevnte sak har Høyesterett ikke vektlagt bestemmelsene i EU-retten på grunn av at den anså bestemmelsene som ikke tilstrekkelig ensartet (noe som synes å bero på en misforståelse av kildene, se pkt. 13.5.2.a)). Høyesterett har imidlertid utførlig forklart at metoden som skal anvendes, sammenfaller med metoden i EU-interna-

26 Henrik Bull, «Lovvalg og vernetting innen bank og forsikring», *Bank og forsikringstjenester i EF og EØS, IUSEF nr. 9*, 1993, s. 40; Giuditta Cordero Moss, «Lovvalgsregler for internasjonale kontrakter: Tilsynelatende likheter og reelle forskjeller mellom europeiske og norske regler», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2007 s. 679–717; Giuditta Cordero Moss, «Den nye europeiske internasjonale formueretten og norsk internasjonal formuerett», *Lov og Rett*, 2009, s. 67–83; Jørg Cordes, Laila Stenseng og Peter Lenda, *Hovedlinjer i internasjonal privatrett*, 2010, s. 34; Torstein Frantzen, *Arveoppgjør ved internasjonale ekteskap: studier i norsk internasjonal privatrett med særlig vekt på gjensidige ektefelles rettsstilling*, 2002, s. 35 f.; Hans Petter Lundgaard, *Gaarders innføring i internasjonal privatrett*, 3. utg., Oslo 2000, s. 20 f. Se også Berte-Elen Reinertsen Konow, *Løsørepant over landegrensler*, 2006, s. 236, 291 f.

DEN INTERNASJONALE privatretten gir regler om valg av domstol og valg av bakgrunnsrett når et privatrettslig rettsforhold har internasjonal karakter.

GIUDITTA CORDERO-MOSS er professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo, hvor hun blant annet underviser i internasjonal privatrett, international commercial law og obligasjonsrett. Hun har opprinnelig sin juridiske utdanning fra Università La Sapienza i Roma (1984) og doktorgrader fra Vitenskapsakademiet i Moskva (1995) og Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo (1999). Hun har utstrakt praktisk erfaring innenfor internasjonale kommersielle kontrakter og internasjonal voldgift og publiserer og foreleser i Norge og internasjonalt.

Dette er en ny og utvidet utgave av boken som kom ut i 2014. Den første utgaven fremhevet konturene av en moderne tilnærming til internasjonalprivatrettslige spørsmål, som var i ferd med å vokse frem.

I de senere årene har det kommet flere avgjørelser fra Høyesterett som har bekreftet denne utviklingen. Denne nye utgaven drøfter ny rettspraksis og dens betydning for den tradisjonelle tilnærmingen.

Første utgave behandlet de spørsmålene som oppstår når et formuerettslig forhold har tilknytning til mer enn ett rettssystem. Den nye utgaven drøfter de nye norske og internasjonale kildene på området, blant annet et forslag til en lov om lovvalg på det formuerettslige området, som forfatteren skrev på oppdrag fra Justisdepartementet.

I tillegg behandler boken den internasjonale familie-, arve- og personretten, områder som ikke var omfattet i førsteutgaven.

FORSIDEMALERI: PORTRETT AV EN HANDELSMANN
AV JAN MABUSE, 1530 (UTSNITT). OMSLAG: STIAN HOLE

ISBN: 978-82-15-05308-0

UNIVERSITETSFORLAGET.NO